

3. Кравченко, Л. М. (2008). Наукові основи підготовки менеджера освіти у системі неперервної педагогічної освіти. (Автореф. дис. док. пед. наук.) Київ. / Kravchenko, L. M. (2008). *Naukovi osnovy pidghotovky menedzhera osvity u systemi nepererвної pedaghoghichnoji osvity* [Scientific bases of education manager training in the system of continuous pedagogical education]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

УДК 37.091.12:36-051:613.8(045)

UDC 37.091.12:36-051:613.8(045)

ОЛЕКСАНДР ЗАВРОЦЬКИЙ,

кандидат медичних наук

*(Україна, Вінниця, Військово-медичний клінічний центр Центрального регіону,
вул. Князів Кориатовичів, 185)*

OLEKSANDR ZAVROTSKYI,

Candidate of medical sciences

*(Ukraine, Vinnytsia, Military-Medical Clinical Centre of Central Region,
Kniaziv Koriatovychiv Str., 185)*

orcid.org/ 0000-0003-3640-5731

**Методологічний потенціал здоров'язберезувальної компетентності в професійній
підготовці студентів мистецьких спеціальностей**
**Methodological Potential of Health-Saving Competence in Professional Training of Students
of Artistic Specialities**

Анотація. У статті розкрито методологічні засади формування здоров'язберезувальної компетентності у студентів мистецьких спеціальностей закладів вищої педагогічної освіти. Обґрунтовано зміст та специфіку здоров'язберезувальної компетентності, визначено її компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, діяльнісний, особистісний або результативний). Виокремлено методологічні складові системи формування здоров'язберезувальної компетентності у студентів мистецьких спеціальностей, а саме: підходи (системний, особистісно орієнтований, аксіологічний, інноваційний, діяльнісний, стратегічний); закони (відповідності змісту навчання окресленій меті; створення оптимальних здоров'язберезувальних та освітніх умов; відповідності змісту навчання зовнішнім вимогам; спеціалізації освітніх послуг; інтеграції учасників освітнього процесу; пропорційного вдосконалення; збалансованості проміжних результатів; упорядкованості), закономірності та принципи.

Ключові слова: *здоров'язберезувальна компетентність, підготовка студентів, мистецькі спеціальності.*

Summary. The article describes the methodological principles of formation of health-saving competence of students of artistic specialties of higher pedagogical education institutions. The content and specifics of health-saving competence has been substantiated, its components (motivational-value, cognitive-content, activity, personal or effective) have been defined. The methodological components of the system of formation of health-saving competence of the students of artistic specialities have been distinguished, namely: approaches (systematic, personality-oriented, axiological, innovative, activity, strategic); laws (relevance of the content of training to the stated purpose; creation of optimal health-saving and educational conditions; compliance of the content of training with external requirements; specialization of educational services; integration of participants of the educational process; proportionate improvement; balance of intermediate results; orderliness), regularities and principles.

Key Words: *health-saving competence, training of students, artistic specialities.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблема здоров'язбереження завжди була й залишається актуальною в усі часи існування людства. До неї прикута увага не тільки законодавців міжнародного та всеукраїнського рівня, а й педагогів, оскільки останні виступають гарантами забезпечення учасникам освітнього процесу якісного навчання та виховання, створюючи для цього відповідні умови. У свою чергу, від науково-педагогічних працівників залежить рівень сформованості у студентів закладів вищої педагогічної освіти здоров'язберезувальної компетентності, усвідомлення змісту якої вплине на рівень її реалізації у закладі освіти при роботі з учнями (дошкільному, загальному середньому, позашкільному).

Доцільність формування здоров'язберезувальної компетентності у студентів мистецьких спеціальностей закладів вищої педагогічної освіти є беззаперечною, оскільки вони мають творчий

характер і потребують власної самоорганізації у відповідних умовах із дотриманням певних правил. Рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів вплине на якість реалізації педагогічних функцій у музичному мистецтві, хореографії, образотворчому мистецтві, дизайні тощо. Це пов'язано з тим, що кожна спеціальність диктує особливі умови організації освітнього середовища, власної самореалізації, навчання та виховання дітей. Водночас від стану фізичного та емоційного здоров'я студента залежить рівень оволодіння ним знаннями, уміннями та навичками в межах закладу вищої педагогічної освіти.

Аналіз публікацій і досліджень, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми...

Аналіз наукових публікацій показав різнобічність дослідження окресленої проблематики: Антонова О., Момот О., Муромець В., Новак О., Отравенко О., Петриченко Л., Поліщук Н., Согоконь О., Фенчак Л., Халло О., Шапран Ю. вивчали проблеми підготовки вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів; Бойчук Ю. – медико-біологічні механізми здоров'я, етико-правові та психолого-педагогічні засади практичного здоров'язбереження; Кравчук Н. – проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; Лехолетова М. – формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів; Рибалко Л. – особливості застосування здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти різних типів: дошкільних, загальноосвітніх та вищих; Башавець Н., Завидівська Н., Тевкун В., Федорець В. досліджували здоров'язбережувальну компетентність як основу професійної підготовки вчителів фізичної культури тощо.

Формування цілей статті... Розглянути та обґрунтувати роль і зміст методологічних засад формування здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей.

Виклад основного матеріалу... Методологія в окресленому процесі дозволяє дослідити «структуру, логічну організацію, методи і засоби» (Ярмаченко М., 2001) формування здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей. Вона виступає провідником у методологічному дослідженні явищ і процесів, продиктованих сучасними реаліями.

Так, під здоров'язбережувальною компетентністю Панасенко Т. розуміє «інтегральну якість фахівця, яка забезпечує успішне збереження та зміцнення фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я свого та здоров'я оточення» (Панасенко, Т., 2016). На думку Ландо О., здоров'язбережувальна компетентність – «це сукупність, знань, умінь, навичок, цінностей і досвіду практичної діяльності з питань здоров'язбереження та здорового способу життя, важливих для здійснення ефективної здоров'язбережувальної діяльності» (Ландо О., 2017). Башавець Н. під здоров'язбережувальною компетентністю розуміє «високий рівень майстерності виконання особистістю здоров'язбережувальної діяльності, що характеризується глибокими знаннями щодо збереження та зміцнення здоров'я, можливість вільного володіння здоров'язбережувальною діяльністю та відповідними компетенціями» (Башавець Н., 2013). Погоджуючись із визначеннями вважаємо, що здоров'язбережувальна компетентність є більш ширшим поняттям і охоплює не тільки особистісні якості, а й спроможність їх прояву та реалізації у професійній педагогічній діяльності. Тобто здоров'язбережувальна компетентність охоплює не тільки систему знань, умінь і навичок, а й рівень спроможності та готовності майбутнього спеціаліста до виконання посадових зобов'язань із дотриманням правил здоров'язбереження, здатність реагувати на змінні процеси, що потребують власної перекоординації та впливу на учасників освітнього процесу. Здоров'язбережувальна компетентність реалізовується не тільки у змісті навчання, а й організації освітнього процесу в межах закладу освіти, забезпечуючи його учасникам психологічні, фізичні, соціальні умови та впливаючи на становлення молодого покоління.

Як зазначає Башавець Н., «студент повинен вміти: розробляти індивідуальну оздоровчу систему та організувати щоденну самостійну здоров'язбережувальну діяльність; самовдосконалювати власну культуру здоров'язбереження через поглиблення відповідних знань; вести здоровий спосіб життя; виконувати комплекси вправ із профілактики професійних захворювань; контролювати рівень власної тривожності, адекватно реагувати на вчинки оточуючих, у різноманітних життєвих ситуаціях; формувати ціннісні настанови на здоров'язбереження; використовувати морально-вольові якості для фізичного та духовного вдосконалення; розвивати власну працездатність; саморегулювати власний стан, емоційну усталеність; створювати психологічно комфортні ситуації, вміти регулювати соціальні відносини під час навчання; об'єктивно оцінювати стан свого фізичного здоров'я, володіти методиками самоконтролю, самооцінки стану здоров'я, самокорекції способу життя; розвивати свої фізичні якості; самостійно підтримувати фізичну активність» (Башавець Н., 2013). Нам імпонують запропоновані автором результати сформованості здоров'язбережувальної компетентності, тому вважаємо, що вони мають мати місце у підготовці студентів мистецьких спеціальностей.

На нашу думку, компонентами здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей виступають: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, діяльнісний, особистісний або результативний. Показниками мотиваційно-ціннісного компонента є усвідомлення важливості та

необхідності засвоєння змісту здоров'язбережувальної компетентності, ціннісне ставлення до програм особистісного самозбереження; когнітивно-змістового – належний рівень оволодіння знаннями; діяльнісний – сформованість умінь і навичок реалізовувати набуті знання у практичній діяльності як суб'єкта навчання та майбутнього фахівця; особистісний (результативний) – здатність до самоорганізації здоров'язбереження протягом життя.

Загальними концептуальними підходами у формуванні здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей, на нашу думку, є системний, особистісно-орієнтований, аксіологічний, інноваційний, діяльнісний, стратегічний.

У формуванні здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей важливу роль відіграє системний підхід, що дозволяє розглядати окреслений процес із позиції побудови цілісної комплексної системи, насиченої взаємообумовленими елементами та процесами. Реалізація саме системного підходу дозволяє об'єднати усі запропоновані нами концептуальні підходи з окресленням особливостей їх взаємозв'язку. Його впровадження обумовлено необхідністю системного розгляду об'єкта, що передбачає виокремлення принципів, елементів системи, організаційно-педагогічних умов, методів і засобів формування здоров'язбережувальної компетентності.

Особистісно орієнтований підхід передбачає налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу, що беруть участь у формуванні здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей. Він має носити індивідуальний характер і спрямовуватися на задоволення особистісних потреб кожного студента з урахуванням напряму підготовки. У його реалізації важливу роль відіграють керівні особи закладу вищої педагогічної освіти та науково-педагогічні працівники, обов'язком яких є створення належного освітнього середовища, що відповідає вимогам безпеки, інноваційності, оптимальності тощо. Особистісно орієнтована підготовка має реалізовуватися через «діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, а й своїм внутрішнім змістом передбачає співпрацю, саморозвиток суб'єктів навчального процесу, виявлення їх особистісних функцій» (Пехота О., 2001). Тобто якість сформованості здоров'язбережувальної компетентності залежить від врахування науково-педагогічними працівниками індивідуальних особливостей і можливостей кожного студента, рівня розвиненості його задатків і здібностей, а також потреб в удосконаленні власної майбутньої професійної діяльності.

Реалізація аксіологічного підходу відбувається паралельно із реалізацією особистісно орієнтованого, оскільки передбачає врахування науково-педагогічними працівниками особистісних якостей кожного студента, його прав і свобод. Тобто побудова освітнього процесу має відбуватися із дотриманням такту, толерантності, справедливості, взаємоповаги та взаєморозуміння. Науково-педагогічні працівники мають бути орієнтованими на створення позитивної атмосфери в колективі студентів та позитивного, емоційно забарвленого освітнього середовища.

Інноваційний підхід доцільно реалізовувати по відношенню до створення особливих умов навчання й удосконалення форм, методів і засобів оволодіння знаннями, уміннями, навичками. Під інноваційним розвитком системи формування здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей розуміємо сукупність чинників прогресивного спрямування (організаційно-педагогічних умов, сучасних освітніх технологій, засобів їх реалізації тощо), впровадження яких вплине на якість підготовки майбутніх спеціалістів. Інноваційна діяльність характеризується зміною підходів до формування здоров'язбережувальної компетентності, їх гнучкістю, створенням атмосфери довіри і співробітництва.

Діяльнісний підхід у системі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей передбачає поєднання теорії та практики фахової діяльності із дотриманням норм здоров'язбереження, формування на цій основі навичок зразкової для майбутніх вихованців і учнів поведінки. Реалізація окресленого підходу вплине на підсвідомість і свідомість студента, зобов'язуючи його самореалізуватись та в майбутньому створювати необхідні умови для самореалізації дітей.

Стратегія є важливою складовою діяльності науково-педагогічних кадрів і студентів, оскільки вона спрямовується на передбачення досягнення бажаного результату. Тобто стратегія є процесом, що реалізовується з метою планування пріоритетного, оптимального способу вирішення окресленого завдання. Створення короткотривалих або довгострокових стратегічних планів є тактикою, завдяки якій реалізуються освітні, технічні та технологічні процеси.

Теоретичною складовою методології формування здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей є також закони, закономірності та принципи.

Закони виступають базовими положеннями загальної та часткової освітньої політики формування здоров'язбережувальної компетентності студентів. До них відносимо: закон відповідності змісту навчання окресленій меті; створення оптимальних здоров'язбережувальних та освітніх умов; відповідності змісту навчання зовнішнім вимогам; спеціалізації освітніх послуг; інтеграції учасників освітнього процесу; пропорційного вдосконалення; збалансованості проміжних результатів; упорядкованості.

Закони проявляються в закономірностях, які дозволяють охарактеризувати оптимальну плінність освітнього процесу та прогнозувати бажані результати. До закономірностей відносимо такі положення: сформованість здоров'язбережувальної компетентності можлива у випадку створення належних умов праці та навчання; сформованість мотиваційно-ціннісного компонента у студентів вплине на результативність оволодіння знаннями, уміннями, навичками; чим вище рівень організованості, підготовленості, компетентності та кваліфікації науково-педагогічних працівників, тим вищі якість надання освітніх послуг та оволодіння студентами матеріалом; чітка організація суб'єкт-суб'єктних відносин завдяки зворотному зв'язку забезпечить ефективність навчання та розвитку творчого потенціалу студентів.

Принципи виступають вихідними методологічними категоріями процесу формування здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей, що створюються залежно від окреслених законів і закономірностей, характеризуючи усі проміжні процеси та спрямовуючи учасників освітнього процесу на досягнення результату. Вони відіграють роль регулятора сукупності взаємопов'язаних процесів, оскільки обумовлюють організацію всієї системи, кожного рівня та кожного елемента.

Погоджуємось із думкою Фенчак Л., що «удосконалення навчального процесу у вищій школі повинно базуватись на принципах методології сучасного людинознавства, бути спрямованим на створення адекватного ставлення особистості до свого здоров'я, позитивного сприйняття просвітницьких, оздоровчих, профілактичних заходів, адже здоров'язберігаючі знання необхідні як для професійної діяльності, так і в особистому житті майбутніх фахівців» (Фенчак, Л., 2016).

Принципи мають спрямовуватися на сприяння сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів; визначення організаційно-педагогічних умов реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності; запровадження у практику функціонування закладу освіти правил безпеки життєдіяльності та організації безпечних робочих місць для навчання та викладання; сприяння якісному оволодінню знаннями, уміннями та навичками. До них відносимо такі принципи: психологізації, інформаційної достатності, системності, комплексності, зворотнього зв'язку, перспективності, стимулювання, розвитку, оздоровчої спрямованості, функціональності, динамічної рівноваги, активізації, ефективності, відповідальності тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень... Сформованість здоров'язбережувальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей залежить від впровадження та врахування у професійній діяльності науково-педагогічними працівниками методологічних підходів, законів, закономірностей, принципів, що відображають оптимальні умови (правила, норми) організації освітнього процесу. Виокремлення оптимальних методологічних концептів дозволить створити основу для якісної підготовки майбутніх фахівців.

Подальшого дослідження потребують проблеми структурування змісту підготовки студентів мистецьких спеціальностей щодо формування здоров'язбережувальної компетентності.

Список використаних джерел і літератури /References:

1. Башавець, Н. А. (2013). Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури. *Наука і освіта*, 1-2, 121-122. / Bashavecj, N. A. (2013). Zdorov'jazberezhualjna kompetentnistj majbutnjogho fakhivcja jak osnova jogho kuljtury [Healthy competence of the future specialist as the basis of his culture]. *Nauka i osvita*, 1-2, 121-122 [in Ukrainian].
2. Ландо, О. А. (2017). Управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності студентів з особливими потребами в педагогічному коледжі. URL: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2017/56-57/31.pdf> (дата звернення: 21.04.2020). / Lando, O. A. (2017). Upravlinnja formuvannjam zdorov'jazberezhualjnoji kompetentnosti studentiv z osoblyvymy potrebamy v pedagoghichnomu koledzhi [Managing the development of the health-saving competency of students with special needs in a teacher training college]. Retrieved from: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2017/56-57/31.pdf> (last accessed 21.04.2020).
3. Панасенко, Т. В. (2016). Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх вчителів початкової школи у ВНЗ I-II р.а. *Молодий вчений*, 9.1 (36.1) вересень, 131. / Panasenko, T.V. (2016). Formuvannja zdorov'jazberighajuchoji kompetentnosti majbutnikh vchyteliv pochatkovoji shkoly u VNZ I-II r.a. [Formation of health-saving competence of future primary school teachers at IHE of II-II l.a.]. *Molodyj vchenyj*, 9.1 (36.1) veresenj, 131 [in Ukrainian].
4. Пехота, О. М. (Ред. та ін.) (2001). Освітні технології. Київ: А.С.К. 31. / Pjekhota, O. M. (Red. ta in.) Osvitni tekhnologhiji [Educational technologies]. Kyjiv: A.S.K. 31 [in Ukrainian].
5. Фенчак, Л. (2016). Теоретико-методологічний підхід до формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх педагогів. *Молодь і ринок*, 1 (132), 96. / Fenchak, L. Teoretyko-metodologhichnyj pidkhid do formuvannja zdorov'jazberighajuchoji kompetentnosti majbutnikh pedagoghiv [Theoretical and

methodological approach to the formation of health-saving competence of future teachers]. *Molodj i rynek*, 1 (132), 96 [in Ukrainian].

6. Ярмаченко, М. Д. (2001). Педагогічний словник. Київ: Педагогічна думка, 316. / Jarmachenko, M. D. (2001). *Pedagoghichnyj slovnyk* [Pedagogical dictionary]. Kyjiv: Pedagoghichna dumka, 316 [in Ukrainian].

УДК 784.1.071.1:316.27(477, 43)

UDK 784.1.071.1:316.27(477, 43)

КАТЕРИНА ІВАХОВА,

кандидат мистецтвознавства, доцент

(Україна, м. Хмельницький,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

вул. Прокурівського Підпілля, 139)

KATERYNA IVAKHOVA,

Candidate of art criticism, associate professor

(Ukraine, Khmelnytskyi,

Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,

Proskurivskoho Pidpillia Str., 139)

orcid.org/ 0000-0002-8528-5513

**Національно-художня образність вокально-хорової музики
подільських композиторів
National-Artistic Imagery of Vocal-Choral Music
of Podillia Region Composers**

Анотація. У статті, спираючись на національно-виховну функцію музики, на конкретних прикладах розглянуто художню образність історико-героїчних, патріотичних, ліричних, фольклористичних, сакральних творів подільських композиторів у контексті українського національно-культурного відродження на межі XX – XXI століть.

Подільські композитори створили історичні артефакти, в яких із гордістю і любов'ю оспівана героїчна козацька слава, боротьба з турецько-татарськими загарбниками, з польсько-шляхетськими загарбниками, селянські повстання, трагічні сторінки в історії та здобуття так бажаної і вимріяної незалежної України.

Національно-художній образ вокально-хорових творів подільських композиторів спрямований не лише на демонстрацію, але й на продукування національно-культурних цінностей, зміцнення національної свідомості.

Ключові слова: *подільські композитори, національна культура, національно-художній образ, вокальні твори, національна свідомість, національна ідентичність.*

Summary. The article, on the grounds of national-educational function of music, considers, on specific examples the artistic imagery of historical-heroic, patriotic, lyrical, folklore and sacred works of Podillia region composers in the context of Ukrainian national-cultural revival at the turn of the 20th – 21st centuries.

Podillia region composers created historical artifacts in which the heroic Cossack glory, struggle against Turkish-Tatar invaders, Polish invaders, peasant uprisings, tragic pages in history and gaining the much desired and dreamed independent Ukraine were sung with pride and love.

The national-artistic image of the vocal-choral works of Podillia region composers is not only aimed at demonstration, but also at the production of national-cultural values, strengthening of national consciousness.

Key words: *Podillia region composers, national culture, national-artistic image, vocal works, national consciousness, national identity.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Однією з найголовніших умов і проблем щодо збереження незалежності України є національно-культурне відродження як система формування й утвердження національної свідомості народу. У цих доленосних процесах особливою художньо-образною формою впливу на людину й суспільство виступає музичне мистецтво, особливо композиторська творчість. У різножанрових творах подільських композиторів національно-художні образи виражають національно-патріотичні настрої та почуття вболівання за незалежну Батьківщину, ідеї любові до рідної землі, рідної мови, культури, поваги до історичного минулого, християнської віри. Насичені метафорами, символами, алегоріями музичні національно-художні образи і смисли збуджують емоції, активізують